

יום העצמאות | כיתות א'-ב'

"אנו קוראים אל העם היהודי
בכל התפוצות להתלכד סביב
הישוב בעליה ובבניין..."

עלייה וקליטרה - הסיפור של כולנו

מבוא

... מדינת ישראל תהא פתוחה לעליה יהודית ולקבוץ גלילות; תשקד על פתוח הארץ
לטובת כל תושביה; תהא משתתה על יסודות החרות, הצדק והשלום לאור חזונו
של נביאי ישראל; תקים שויון זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחיה בלי הבדל
דת, גזע ומין; תבטיח חפש דת, מצפון, לשון, חנוך ותרבות; תשמר על המקומות
הקדושים של כל הדתות...

העלייה לישראל כמו שאנו מכירים אותה כיום, החלה עם התפתחות הציונות. יהודים ויהודיות מכל
העולם השקיעו מאמצים גדולים, תוך סיכון חייהם, כדי להגיע לישראל ולקחת חלק בבניין הארץ
והחברה. האידיאל הציוני שאף לכוון במדינת ישראל חברת מופת שתהווה דוגמה לחברה מוסרית
על בסיס ערכי התרבות היהודית.

בשנת 1948, ערב הקמתה של מדינת ישראל, חיו בישראל 650 אלף יהודים. תוך פחות משנתיים,
האוכלוסייה היהודית הכפילה את עצמה בזכות העלויות הציוניות ההמוניות, והגיעה למיליון ושלוש
מאות אלף אזרחים. למעשה, רוב מקימי המדינה היו עולים חדשים, ועם זאת הם היו גם בני הארץ
ששבו הביתה במובן הלאומי.

למי מתכוונים כשמדברים על 'עולים חדשים' או 'וותיקים'? מהיכן עלו בני המשפחה שלנו לארץ?
מתי ומדוע בחרו לעלות לארץ? עם אילו קשיים הם התמודדו?

נלמד את סיפורן של מדינת ישראל והחברה הישראלית כקולטות עלייה. נתבונן על האתגרים
וההזדמנויות שמזמן מפגש בין תרבותי, לקולטים ולנקלטים כאחד. במה אנחנו יכולים להיתרם
כיחידים וכחברה מהעושר התרבותי והחברתי שמביאים עימם העולים והעולות? בתוך כך, נבחן
את תפקידנו כפרטים בתוך חברה קולטת עלייה ונחשוב מה ביכולתנו לעשות היום כדי לקחת חלק
במאמץ החברתי והלאומי החשוב הזה?

מטרות

- 1 חשיפה לסיפורי עליה לישראל, על האתגרים וההזדמנויות שבהם
- 2 היכרות עם המושגים: קליטת עליה, עולים חדשים וותיקים, ציונות וקיבוץ גלויות
- 3 פיתוח הערכה, תחושת אחריות ורגישות חברתית-מעשית כלפי עולים חדשים
- 4 מהלכה למעשה - לעורר לפעולה חיובית במרחב הקרוב

ציוד דרוש

- ← כלי כתיבה ומספריים
- ← נספחים מצורפים
- ← מחשב ואמצעי הקרנה - מומלץ

דגשים למורה

- ← השיעור אינו כולל היכרות עם מגילת העצמאות. רצוי להקדים ולהזכיר / להכיר לתלמידים את המגילה על תפקידיה ומשמעויותיה.
- ← בכיתה בה ישנם תלמידים שהם או הוריהם הינם עולים חדשים או ותיקים, חשוב להפעיל שיקול דעת ולפעול ברגישות ביחס לתכנים שבוחרים ולשיח שמתפתח בכיתה. כמו כן, שיקלו לקיים עימם שיחה מקדימה ואף חישבו יחד איתם אם וכיצד להביא את סיפורם האישי לידי ביטוי.

א. פתיחה

נתחיל בסיפור מקרה. נספר לילדים על ילדה שעומדת להגיע לכיתה מארץ אחרת. היא מדברת בשפה אחרת, רגילה למזג אוויר אחר, למנהגים אחרים, אולי מכירה משחקים וסדרות אחרות... בואו ננסה לחשוב יחד:

- שאלות לדיון
- 1. מה הייתם רוצים לשאול אותה ולדעת על המקום שממנו הגיעה?
 - 2. מה יכול להיות מעניין ללמוד ממנה? (מה היה שונה בסגנון הלבוש? איך היה נראה בית הספר שלה? אילו מאכלים שהיא אהבה לאכול חסרים לה בישראל? לאילו דברים היא חושבת שתתגעגע במיוחד?)
 - 3. אילו קשיים עלולים להיות לה כשתגיע לכאן? ממה הייתם חוששים או מתרגשים אם הייתם במקומה?
 - 4. איך היינו יכולים לעזור לילדה הזו להרגיש יותר נעים ונוח אצלנו בכיתה?
 - 5. מה הייתם מציעים לעשות לקראת ההגעה שלה?
 - 6. מה ניתן לעשות כדי שתרגיש נעים יותר בהפסקות?
 - 7. איך אפשר להקל עליה את ההבנה בזמן השיעורים? כשעובדים או משחקים בקבוצות? אחרי שעות בית הספר?

הצעה להרחבה:

לינק לסרטון

צפייה מודרכת בפרק 'סליחה על השאלה – עולים חדשים' של כאן חינוכית.

לפני הצפייה לשאול:

- 1. מה הייתם רוצים לשאול ילדים שעלו לארץ?

לאחר הצפייה לשאול:

- 1. מה היה לכם מעניין במיוחד או מפתיע לשמוע? מה למדתם?
- 2. למה לדעתכם יהודים עולים למדינת ישראל?
- 3. מה זה אומר להיות 'ציוני/ת' לפי מה ששמעתם?

ב. פעילות: פאזל "קיבוץ גלויות"

משימה

כדי להסביר את המושג "קיבוץ גלויות" נשחק משחק. חלקו לתלמידים (רצוי בזוגות או בקבוצות קטנות) את הפאזל המצורף (נספח א') ובקשו מהם לגזור ולהרכיב מחדש את העיגול. בהתאם לגיל התלמידים והיכרותכם עימם, בחרו האם לתת להם את ההנחיות המפורטות או לבקש מהם לנסות להבין לבד מה נדרש (לגזור ולחבר), וכן בחרו האם לגזור עבורם את הפאזל מראש.

לאחר הרכבת הפאזל, נענה יחד על השאלות הבאות (בכיתות מתקדמות יותר ניתן לבקש לענות בכתב במחברת לפני הדיון בכיתה. אפשר לעבוד בקבוצות קטנות):

שאלות לדיון

1. אילו פרטים חוזרים על עצמם בכל חלקי הפאזל? מה מיוחד בכל חתיכה?

2. מה ניתן ללמוד מזה?

3. לחיבור של כל החלקים יחד אפשר לקרוא גם 'קבוץ'. איזה מילים דומות לקיבוץ אתם מכירים? מה לדעתכם המשמעות של המילה הזו?

נסביר לתלמידים: כל דמות לבושה ונראית קצת אחרת, וגם מחזיקה דגל אחר (האם מזהים את חלקם?), ולכולן יש ביד גם דגל ישראל. כנראה שכל דמות גדלה במקום אחר – עם מנהגים שונים, מזג אוויר אחר, אנשים שנראים קצת אחרת... ולכולם גם מדינת ישראל חשובה והם רואים אותה כבית. אפשר להזכיר את הגאווה שיש בהחזקת דגל עם סמל שמזדהים איתו, כמו דגל של קבוצת כדורגל או מקום שאוהבים.

המילה 'קבוץ' מתארת לרוב חבורת אנשים משותפת, כמו קבוצות בענפים ספורטיביים או קבוצת אנשים שמתאספים יחד.

ג. מגילת העצמאות וקיבוץ גלויות

נראה לתלמידים את מגילת העצמאות (ניתן להתרשם באתר הכנסת למשל), ונספר שכתבו אותה וחתמו עליה. המגילה מספרת את הסיפור של העם היהודי עד להקמת המדינה, ואת הרצון להקים בית לעם היהודי, שבו תוקם חברת מופת.

נשאל: 1. איזה מגילות אחרות אתם מכירים? מה מיוחד בה לדעתכם?

הדגישו מתוך המגילה את המשפט: מדינת ישראל הנהא פתוחרה לעליה יהודית ולקבוץ גלויות. כתבו על הלוח והסבירו בנפרד את המושגים: 'עליה' (ישראל כמקום ש"עולים" ולא "עוברים" או "מהגרים" אליו כיהודים), ו'קבוץ גלויות' (ראיית ישראל כמולדת של העם היהודי, כמקום שחוזרים להיאסף אליו ולהתקבץ בו לאחר תקופות של 'גלות' וריחוק מאזימי התנ"ך).

לטובת הסבר המושגים לתלמידים, היעזרו בפירוט הבא:

1. עֲלִיָּה –

טיפוס למקום גבוה יותר, תנועה כלפי מעלה. משתמשים במונח גם לתיאור 'עליות' נוספות בחיים. למשל כשעולים כיתה בסיום שנת לימודים, כדי לציין את זה שלמדנו וגדלנו בשנה. יהודים מתייחסים להגירה ומעבר לארץ ישראל באופן חיובי, כאל 'עלייה' (ובהתאם לכך מכנים גם הגירה ועזיבה של ישראל לארץ אחרת כ'ירידה', באופן שלילי).

שאלו את התלמידים:

❓ **למה זה ככה לדעתם?** (הרצון להתקרב למדינה שהיא הבית של היהודים, או לירושלים שנחשבה לקדושה ומיוחדת) המושג כנראה קשור למונח הדתי 'עֲלִיָּה לְרַגְל' שהיה נהוג בימי בית המקדש בירושלים (בשְׁלֶשֶׁת הָרָגְלִים).

2. קְבוּץ גְּלוּיּוֹת –

נתחיל עם בירור המילה 'גִּזְלָה' ונספר שזה כינוי לארץ שאינה המולדת של אדם. כשאומרים שמישהו נמצא ב'גְּלוּת' מתכוונים לומר שהוא נמצא במקום שאינו ביתו, לרוב לא מבחירה. ביהדות מתייחסים לארץ ישראל כ'מולדת' של כל העם היהודי, ולכן כל מקום אחר בו חיים יהודים מכונה גם 'גְּלוּת'.

← בהקשר זה חשוב לומר כי המונח המקובל כיום לתיאור מקום מושבם של יהודים שאינם חיים בישראל, הוא 'תְּפוּצוֹת', ולא 'גלות'. זאת, מתוך תפיסת הבחירה שקיימת בידיהם של רוב היהודים לגבי מקום מושבם כיום.

נשאל את התלמידים:

שאלה ❓ איך הפאזל שחיברנו קודם יכול להתקשר למושג 'קְבוּץ גְּלוּיּוֹת' שלמדנו עכשיו?

נסביר: אם נחזור לפאזל שלפנינו, נוכל להבין לעומקו את המושג 'קְבוּץ גְּלוּיּוֹת' שנקבע במגילת העצמאות. ניתן לראות בהקמת מדינת ישראל בשנת 1948, ובעליית היהודים אליה, מימוש של הבטחה זו אל העם. כמו בפאזל, כך גם במציאות שלאחר הקמת המדינה, כל הדמויות מהארצות והגלויות השונות "התקבצו" לעיגול המשותף, עם דגל המדינה כסמל שמחבר ביניהן.

ד. סיכום שיעור

בשירו של יורם טהרלב, "צל ומי באר" נכתב:

מי שרעב ימצא אצלנו פת של לחם
מי שעייף ימצא פה צל ומי באר
מי שסוכתו נופלת
חרש יכנס בדלת
ותמיד יוכל להישאר.

זה הבית שבנינו
זה האורן שנטענו
זה השביל וזוהי הבאר
מי שבא לפה אחינו
מי שבא יסב איתנו
והשער שוב לא יסגר.

קישור להשמעת השיר

השמיעו את השיר ושימו לב לשני הבתים האחרונים שלו.
שאלו: איזה יחס כלפי העולים החדשים עולה מהשיר? הביאו דוגמאות מתוך הכתוב.

ברוח דומה, במגילת העצמאות הובטח ש"מְדִינַת יִשְׂרָאֵל תִּהְיֶה פְתוּחָה לְעֵלְיָהּ יְהוּדִית וְלְקְבוּץ גָּלוּת".
בואו ננסה לקחת אחריות ולהשתתף לפי כוחנו במאמץ להפוך את חווית הקליטה לנעימה יותר עבור העולים ומשמעותית גם עבורנו.

- מה אנחנו יודעים על סיפורי העלייה המשפחתיים שלנו? שתפו את הכיתה בסיפור על העלייה במשפחה שלכם.
- מה אנחנו יכולים ללמוד מעולים חדשים או ותיקים שנפגוש בכיתה, בישוב או בשכונה?
- למה חשוב שנכיר אחד את השני/יה ונתגבר על הקושי שיכול להיות בשפה או בתרבות?
- איך אנחנו כילדות/ים או כקבוצה יכולים לעזור לעולים חדשים או ותיקים?

שאלות לדיון

"מהלכה למצפה" הצעה לפעילות מסכמת

הנחיות למורה:

חפשו היכן באזורכם ישנם מרכזי קליטה או אנשי קשר רלוונטיים. ניתן גם ליצור קשר עם בית אבות או מרכז יום לקשישים. במקומות רבים נמצא שם קשישים שעלו לישראל מארץ אחרת, והתמודדו בזמנם עם קשיי הקליטה.

משימה ארגנו מפגש כיתתי עם העולים או הקשישים והכינו להם ברכות לרגל חג העצמאות.

← אם ישנה אפשרות, כדאי לייצר מפגש ישיר של התלמידות/ים עם סיפור עלייה מקומי – אם יש תלמיד/ה או בן משפחה מבוגר שיכולים ומסכימים לבוא ולשוחח על כך.

שאלות והנחיות לתלמידים כהכנה למפגש:

- 2 במה נרצה לברך את אלה שעלו לארץ?
- 2 שאלו אותם על חוויות הקליטה שלהם. שאלו אותם אם הם חגגו לפני העלייה את יום העצמאות של ישראל, וכיצד? למה הם מתגעגעים? במה הם מברכים את ישראל היום?

